

Pigmentet avgör kulörupplevelsen!

Som ansvarig för Färgstickan välkomnar jag en öppnare debatt om kulöranalys och färgsättning. I Byggnadskultur nr 2/87 skisserade jag mina tankar i frågan, men jag är inte säker på att jag blivit förstådd, trots att alla nickar instämmande och håller med mig.

Åke Svedmyr har rätt på två viktiga punkter. Ett: Färgstickan och NCS är inte konkurrenter, utan kompletterar varandra. Två: NCS är ett bra instrument för kulöranalys.

Kulöranalys med NCS

Själv använder jag alltid NCS för att dokumentera kulörer, dock med tillagda antaganden om pigmentinnehållet. Finessen är att NCS är ett *system*, där man t o m kan lära sig att interpolera sifferkoder mellan de NCS-prover som finns. Som jag redan tidigare påpekat skulle analysarbetet dock underlättas om proverna valdes och sorterades i vitblandningssteg.

Ännu bättre hade NCS-systemet fungerat om man valt t ex ICD:s (International Colour Data) färgtoncirkel, där komplementfärgerna ligger mittemot varandra, så att effekten av färgblandningar också blev lättare att förstå.

En viktig förutsättning för kulöranalysen är dock att man har kontroll över belysningen, dvs att man arbetar i fullgott dagsljus. Mer om detta nedan. Man bör också veta inom vilket kulörområde de olika traditionella pigmenten ligger för att kunna föreslå en tolkning.

Färgsättning med NCS

På en viktig punkt har Åke Svedmyr fel. Att analysera kulörer i befintliga färgskikt är en sak. Att vända på steken och föreskriva kulörer är något helt annat! Som praktiker har jag med tiden fått lära mig att skilja på teori och verklighet. Hittills har jag nämligen aldrig fått en föreskriven kulör rätt blandad, varken efter NCS-koder eller Hesselgrens Färgatlas.

Ett av många exempel räcker. Ett antal entrépartier bestående av brännlackerade aluminiumdörrar, fabrikslackerade träfönster och platsmålad träpanel skulle färgsättas i en och samma röda kulör. Det blev tre tydligt olika kulörer. Dessutom har dessa kulörer på några år förändrats i helt olika riktningar, till rosa, brunt respektive lila!

Slutsats: Man har inte kontroll över kulören bara för att man föreskriver en NCS-kod.

När målaren eller färghandlaren bryter en fasadfärg har de i bästa fall ett sk dagsljuslysrör att arbeta under när de jämför med NCS-provet. Men inte ens då kan man vara säker på att man inte får metamerieffekter, dvs att färgen inte längre överensstämmer med provet när man kommer ut i dagsljuset. Lika illa är det på dörr- eller fönsterfabriken.

Det fordras alltså ett omfattande förarbete, som tex i färgfabrikanternas brytsystem för invändig latexfärg, för att kunna blanda kuörer efter NCS-koder. Ändå kan man inte helt kontrollera varken metamerieffekterna eller kulörförändringarna. Dessa har nämligen att göra med vilka pigment färgen innehåller, och NCS har ju ingen pigmentdeklaration!

Åke Svedmyr talar varmt om jordfärgernas betydelse i traditionell färgsättning. Den som begrundat en rödfärgad svensk ladas dramatiska kulörskiftningar i olika väderlek, i dygnets och årstidernas olika ljusfärger, inser att en av jordfärgernas mest karaktäristiska egenskaper är just dess sätt att *skifta* kulör. Inget NCS-prov kan hänga med i dessa skiftningar.

Därför är det omöjligt att föreskriva en NCS-kod för falurött!

DEBATT

Det är ju själva färgmaterialet det handlar om. Visserligen är skiftningarna större i en mörk slamfärg (pga fuktupptagning) än i en ljus oljefärg, men i princip fungerar det likadant. Att man gör en korrekt NCS-bestämning av en gammal färg, i då rådande ljus, innebär ingen garanti för att en ny färg (vars sammansättning enligt Åke Svedmyr är likgiltig) som blandas efter NCS-koden verkligen har samma kulör som den gamla när man väl målat klart.

Till traditionell och kulturhistorisk färgsättning finns det inga genvägar! Man måste bestämma pigmentinnehållet för att ha kontroll över kulören, dess skiftningar och åldrande. Färginstitutets utomhusfärgkarta kan bara åstadkomma färger som är nästan rätt. Vet man detta och, som Åke Svedmyr, inte behöver eller vill bekymra sig om själva målningsmaterialet, då kan man använda den.

Den som är mån om byggnadskulturen målar med linoljaefärg eller slamfärg, och med traditionella pigment. Då behövs en uppsättning äkta färgprover som t ex Färgstickan, och många fler än så.

Som sagt: NCS och Färgstickan är inte konkurrenter. NCS-systemet är bra för kulöranalys. Det är bara Färgstickan som går att använda för traditionell färgsättning. De konkurrenter den riktar sig mot är färgindustrins standardkulörer för utvändiga färger.

PETER VON KNORRING